

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Vniuersa Theologia Scholastica, Speculatiua, Practica

Ad methodum S. Thomæ, quatuor Tomis comprehensa

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1626

Dubium I. Quæ sit notio nominis Dei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72856](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72856)

quo spectat etiam Omnipresens. 6. Immutabilitas. 7. Aternitas. 8. Incomprehensibilitas. 9. Ineffabilitas. Quorum posteriora duo respectu dicunt ad creaturas, ab ijsq; denominationem sumunt; cetera non stem. Attributa posterioris generis, que ad operationes Dei pertinent, assignantur à S. Thoma hæc tria, scientia siue Intellectus Dei, Voluntas, & Potentia. De Essentia igitur ipsius Dei primum; deinde de attributis eiusdem in genere; hinc in specie de attributis Dei ad operationem eius non spectantibus; ac prius quidem de septem absolutis; ac deinde de respectivis; deniq; de attributis Dei ad operationem eiusdem pertinentibus, quo etiam Idea diuina pertinent, recto ordine tractatur; idq; ea distributione, ut ex his qua breuem habent tractationem, nonnunquam plura in vnâ quaestione coniungantur; cetera seorsim singulis quaestionibus absoluantur. Cupimus enim methodum ac dispositionem aptare rebus ipsis tractandis; non tractationem ac res methodo, siue distributioni nostræ.

QVÆSTIO I.

De Existentia ac Essentia Dei.

S. Thom. 1. p. q. 2.

Absoluetur hæc quaestio quinq; dubijs. I. Qua sit notio nominis DEI. II. An Deum esse, sit per se notum. III. An, & qua ratione demonstrari possit, Deum esse. IV. Quibus rationibus demonstratur, Deum esse. V. Qua sit ratio essentiae diuinae; & an formaliter includat existentiam, aliasque perfectiones quasdam Dei essentielles.

DVBIUM I.

Qua sit notio nominis Dei.

S. Thom. 1. p. q. 2. a. 1.

Preceptum Aristotelis est, lib. 4. Metaph. text. 10. & ratio ipsa dicitur, ut de re aliqua disputaturi, prius de terminis, seu ratione nominum, quibus in disputatione vtendum est, conueniant. Quod in hoc argumento grauissimo imprimis faciendum. Tria autem fere sunt, in tribus sacris & principalibus linguis, vltatissima nomina Dei. Quod enim latinis est *Deus*, græcis est *θεός*, Hebraeis *El*, aut *Eloah*, siue *Elohim*.

Et quanquam alioqui ipsorum eiusmodi nomen varius soleat esse in scriptura vsus: cum aliquando etiam rebus creatis, vti Idolis, tribuantur, Exod. 32. v. 8. *Isti sunt dii tui Israel.* & cap. 32. v. 31. & 37. & sæpe alibi, vbi de Dijs gentium sermo est, vt Deuter. 29. v. 18. 2. Paralip. cap. 32. v. 13. 14. 17. Ierem. 2. v. 28. Nonnunquam etiam Iudicibus & Magnatibus accommodentur, Exod. 21. v. 6. *Offere: eum Dominus Dys*, &c. Et cap. 22. v. 28. *Dys non detrahes, & principi populi tui non maledices.* Et Psal. 81. v. 1. *Deus stetit in synagoga Deorum: in medio autem Deus dydicat.* Et v. 6. *Ego dixi, Dy estis,*

filij excelsi omnes: propriè tamen, & ex prima sua impositione, Substantiam intelligentem, ab omnibus creatis rebus distinctam, ac superiorem omnibus, significat; vt notauit etiam S. Thomas 1. p. q. 13. art. 9.

Idque ipsum etiam eiusmodi nominum etymon indicat. Dicitur enim Hebraeis *El* à radice *Eial*; quod significat fortitudinem. Hinc ommissa litera *Iod*, *El*, Deus, à fortitudine, quasi per excellentiam *fortis* dicitur: quia vincit, & valet super omnia, nec est quisquam, qui voluntati siue potestati eius possit resistere. Esth. 13. v. 9. Iob. 9. v. 4. & 13. & cap. 41. v. 1. psal. 75. v. 8. Siquidem *Potestas & terror apud eum est*, Iob. 25. v. 2. Et sæpe aliàs in scriptura *Fortis* & *Potentis* nomen, siue Encomium, Deo tribuitur.

Eandem vim & significationem, à quacunq; demum radice deriuatum (id enim non constat) habet nomen *Eloah*; & in plurali numero *Elohim*; quod siue ad designandam pluralitatem personarum diuinarum, siue ob idiotismum linguæ Hebraicæ, ad Maiestatem Dei significandam, velut honoris causa, ita pluraliter Deo tribui solet: quamquam id ipsum etiam nomen in scriptura Angelis tribuitur psal. 137. v. 1. Vbi enim nos dicimus, *In conspectu Angelorum ipsallam tibi*; in Hebraeo textu, pro vocula, *Angelorum*, legitur, *Elohim*.

Nomen

4 Nomen verò græcum Θεός optime deriuat S. Gregorius Nazianzenus homil. 5. in Cant. ἀπό τοῦ Θεοῦ ὁ Θεός. siue Θεῶν, quod est videre, quia Deus videt & intuetur omnia; nihilque absconditum est oculis ipsius, sed omnia sunt nuda in conspectu Dei, Qui ergo, inquit, omnia adspicit, & intuetur; ex eo, quod omnia intueatur nempe ἀπό τοῦ Θεοῦ ὁ Θεός nominatur Deus vniuersorū. Et in oratione ad Ablabium prolixè eius nominis vim & notionem inuestigans, ita scribit: sed exactius nobis excutiendum est ipsum nomen Deitatis, ut per eam, quæ inest voci, significationem, aliquid nobis adiumentum accedat ad declarationem proposita quaestioni. Vox igitur Deitatis, vulgi quidem opinione, naturæ peculiariter indita esse videtur; ac quemadmodum vel celum, vel sol, vel aliud quippiam, ex mundi elementis, peculiaribus vocibus, subiectorum significatricibus denotatur; ita autem, in suprema quoque atque diuina natura, tanquam proprium quoddam nomen, vocem Deitatis aptè accommodatam esse ei, quod (per eam) declaratur. Nos verò scripturæ documenta sequentes, inominabilem & inexplicabilem eam esse dicimus: & omne nomen siue ab humana consuetudine adiumentum, siue à scripturis traditum fuerit, aliquid denotandi vim habere dicimus eorum, quæ circa diuinam naturam esse intelliguntur; ipsius vero naturæ non continere significationem. Atque hæc ita esse, haud magno negotio demonstrari potest.

Et infra: Quoniam igitur, inquit, varias supernæ potentia efficacias animaduertentes, à qualibet nobis notâ efficaciâ appellationes adaptamus, atque vnâ nimirum etiam hanc efficaciam (seu vim) inspectatricem ac visitatricem, & ut aliquis dicere possit, Θεωρῶν, id est, spectatricem, esse cognoscimus, quia omnia inspicit, omnia intuetur, cogitationes videns, & usque ad ea, quæ spectari non possunt, contemplatrice virtute penetrans, οὐτως Θεός, id est, visione & inspectione, Θεωρῶν, id est, Deitatem denominatam esse existimamus; & τοῦ Θεοῦ ἡ οὐσία, id est, inspectatorem, contemplatorem nostrum, & Curatorem, Θεός, id est, Deum, & à consuetudine, & à scripturarum doctrina appellari arbitramur. Quod si quis concedit id esse, τοῦ Θεοῦ ὁ Θεός, id est, spectare, & τὸ θεῶν, hoc est, videre, atque omnia ἐφορῶν, hoc est, inspectantem, Θεός, id est, Deum, ἐφορῶν, hoc est, inspectorem, & Perfectum summam rerum, & esse, & dixi; consideret hanc efficaciam, vtrum vni adsit ex ijs, quæ in sancta Trinitate creduntur, personis, an ad omnes ea virtus (seu vis) pertineat. Nam si vera est τῶν Θεῶν, id est, Deitatis explicatio, & ea quæ videntur Θεοῦ, id est, visibilia seu spectabilia, & τὸ θεῶν, hoc est, id quod videt & spectat, Θεός, id est, Deus dicitur, nullam probabili ratione, aliqua Personarum, quæ in Trinitate sunt, à tali appellatione separabitur, propter insitam voci significationem. Nam quod videant & intueantur, scripturæ suo testimonio ex æquo attribuit & Patri, & Filio, & Spiritui sancto. Hactenus S. Gregorius; qui rectè notat, nomen Θεός, vt et alia nomina Dei, saltem plaræque, ab aliqua ei⁹ proprietate vel operatione esse desumpta; neque id genus nomina esse personalia, sed communia omnibus personis. In quem sensum etiam S. Augustinus serm. 125. de temp. ait, Deus nomen est potestatis, non proprietatis. An tamen siue nomen ipsum Θεός Deus, siue aliud quoddam nomen diuinū, etiā ipsam naturā directè significet, inferius q. 7. cum S. Thoma videbimus.

5 Eandem eiusdem nominis Θεός etymologiam, vna cum duabus etiam alijs, refert S. Damascenus lib. 1. fid. Orthodo. cap. 12. vbi ait: Sequens verò nomen est Deus, qui græcè Θεός, vel αἰθερ, id est, currere & dissonere vniuersa; vel αἰθερ, id est, arere (Deus enim ignis est omnem malitiam consumens), vel αἰθερ, id est, intueno omnia. Nam nihil eum latere potest, imò omnium inspector est. Intuetur enim omnia priusquam deducantur ad ortum, inætemporaliter intelligens vnumquodque, secundum voluntariam ipsius inætemporalē intelligentiam: quæ quidem est prædefinitio & imago, cuius exemplum & expressio in prædefinito tempore fit. Ita Damascenus: qui etiam antea duo alia DEI nomina retulit; nimirum ὁ Θεός, Qui est, & ὁ ἀγαθός Bonus; & mox ea ipsa, & cætera omnia Deinomina doctè inter se confert, de qua re cit. q. 7. agendum. Ad eandem nominis etymologiam respexit S. Dionysius de diuin. nom. cap. 12. cum ait: Θεός δὲ ἡ πῶτε βούλησις ἡ πῶτε ἐπέθεσις, Diuinitas est omnia contemplans & lustrans.

6 Quod verò ad latinum nomen Deus attinet, sunt quæ id dictum existimant à græco nomine Θεός; vt & multorum aliorum nominum latino-rum origo à multis sæpe ad græcam linguam referri solet. Quod tamen equidem eo sensu non accipio, quasi lingua latina aut græcæ cœua non fuerit (vtramque enim vt, & alias primarias ac matrices linguas simul cum linguarum confusione, Genes 11. occasione turris Babel, Deo auctore, incepisse existimandum:) aut quasi ab initio rerum eiusmodi quam plurimarum ac præcipuarum proprijs nominibus caruerit, quæ postea primum à græca lingua mutuari oportuerit; sed quia Deus ab initio, dum linguas illas hominibus inspiraret, quandam sæpe in diuersis etiam linguis, ad eandem rem exprimendam, nominum similitudinem atque annominationem, siue paronomasiam suo arbitratu obseruare voluit; quamuis earum linguarum nomina tempore & antiquitate paria essent; & sæpe in vna lingua etymon sibi cōsentaneum vendicarent, quale in alia lingua non facillè reperiunt. Sed enim etiam latino vocabulo, Deus, non malè à nonnullis etiam ex latina lingua etymon suum assignatur; vt rectè etiam notauit Gregorius de Valentia hic q. 1. p. 1. vt. ideo dictum sit, vel quia nihil Deo desit, aut quod ipse det omnia, aut etiam de eo, siue ab eo sint omnia.

Elegantissimum autem, & ferè omnium significantissimum Dei nomen habent Germani, qui Deum vocant GOTT, quasi GVET, hoc est per excellentiam Bonū, iuxta illud Lue. 18. v. 19. Nemo bonus nisi solus Deus. Huiusmodi nomen Dei etiam in græcâ lingua non sine commendatione refert S. Damascenus cit. lib. 1. cap. 12. his verbis: Quemadmodum autem sanctus ait Dionysius, primum Dei nomen est, Bonus: non enim primum dicendum est de Deo Esse, sed ipsum bonum. S. Dionysius verò cap. 4. de diuin. nom. ita hac de re loquitur: Age ergo ad ipsam iam Boni appellationem pergamus explicandam; quam Theologi peculiariter summæ Deitatis ex omnibus applicant: ipsam, vt reor substantiam diuinam, Bonitatem appellantes; & quia eo ipso, quod est bonum, & substantiale bonum, in omnia, quæ sunt, pertendat bonitatem.

7 Ex quibus nunc facilius est, communem, & ab omnibus receptam Dei notionem statuere. Etenim S. Thomas hic q. 2. art. 1. ad 2. post S. Anselmum in prolog. cap. 2. ait: Dei nomine significari id, quo maius cogitari non potest. Et q. 13. art. 8. in corp. iuxta ea, quæ hæc ex patribus retulim⁹, ait: *Nomen Dei, est nomen operationis, quantum ad id, à quo imponitur, significandum. Imponitur enim hoc nomen ab uniuersali rerum providentia. Omnes enim loquentes de Deo, hoc intendunt nominare Deum, quod habet providentiam uniuersalem de rebus.* Id quod S. Thomas ibidem etiam mox confirmat auctoritate S. Dionysij, qui cap. 2. de diuin. nomin. ait: *Deitatem esse, quæ omnia videt, providentia & bonitate perfecta.* Et ibidem resp. ad 2. ait: *Impositum est nomen Dei ad aliquid significandum, supra omnia existens, quod est principium omnium, & remotum ab omnibus.* Similia habent idem S. Thomas lib. 1. contra gent. cap. 11. & S. Anselmus in profolog. cap. 2. 3. & 4.

8 Nec multo aliter S. Augustin⁹ lib. 1. de doctr. Christ. cap. 6. omnes, inquit, *latina lingua socios. cum aures sensus iste (uocabuli Deus) tetigerit, mouet ad cogitandum excellentissimam quandam immortalemque naturam.* Et ibidem cap. 7. *Deus*, inquit, *ita cogitatur, ut aliquid, quo nihil melius sit atque sublimius, illa cogitatio conetur attingere.* Et infra: *Omnes, inquit, pro excellentia DEI certatim dimicant, nec quisquam inueniri potest, qui hoc Deum credat esse, quo melius aliquid est. Itaque hoc omnes Deum consentiunt esse, quod cæteris rebus omnibus anteponunt.* Similia habet S. Augustinus lib. 7. Confessionum.

Ex quibus proinde rectè hæc comūnis, & recepta notio uocabuli *Deus* constituitur, significare id, quo maius, aut melius cogitari non potest; siue aliquid super omnia existens, & præstantius omnibus; siue excellentissimam omnium, inmortalemque naturam; siue id, quod est principium omnium, & habet prouidentiam generalem de omnibus: quanquam in hæc notione non omnes, etiam qui Deum admittunt, conueniant; cum circa prouidentiam diuinam, rerumque productionem, multi etiam Philosophi, & huius mundi sapientes grauitè hallucinati sint, ut suo loco dicitur.

Eius generis est etiam illa definitio, siue descriptio Dei, quam ex Cicerone lib. 1. Tuscul. qq. refert S. Augustinus lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 20. ubi ait: *Deum ceteri uolens, sicut poterat, definire Cicero, tantus auctor ipsorum: Mens quadam, inquit, est soluta, & libera, secreta ab omni concretionè mortali, omnia sentiens & mouens, ipsaque prædita motu sempiterno.* Atque hæc do. quid nominis.

DVBIVM II.

An Deum esse, sit per se notum?

S. Thom. 1. p. q. 2. a. 1.

1 **S**upposita notione nominis, antequam ad existentiam Dei comprobendam perueniatur,

expedienda prius est illa dubitatio, an hæc propositio, *Deum esse*, sit per se nota: nam, si vndequeque per se nota esset, frustra in eius probatione tempus & opera infunderetur. Sunt autem hæc de retres Doctorum sententiæ. Prima est eorum, qui sentiunt, eam propositionem esse per se notam, non tantum secundum se, sed etiam nobis, siue secundum nos; & loquuntur de nobis Viatoribus; de beatis enim, qui sunt in cælis, non est quæstio. Ita videntur sentire Albertus in summa Tract. 3. q. 57. Bonauentura in 1. d. 8. art. 1. quæst. 2. Ægidius in 1. d. 3. q. 2. Argentina dist. 3. q. 1. art. 3. Abulensis in cap. 5. Exod. q. 2. Lyranus in cit. cap. 5. Exod. & ex recentioribus expressè Michael de Palatio q. 5. prolog. ubi ait: *Ideo rectius senserunt, qui Deum esse, non solum per se dixerunt notum, quin & quoad nos. Est quippe nobis hoc inditum à natura, diuinitatis scilicet cognitio.* Et citat pro eadem sententia Damascenum lib. 1. fid. Orthod. cap. 1. Ciceronem lib. 1. de natura Deor. & Platonem de legibus lib. 10. qui volunt, inquit, diuinitatis notionem in nobis esse, ante omnem rationem & prolepsin, ut verbo Ciceronis utar, ex Democriti sententia.

Fauent eidem sententiæ Anselm⁹ in profolog. cap. 2. Altifiodorensis lib. 1. sum. cap. 1. Alensis 1. p. q. 3. m. 2. & 3. dum docent, non posse concipi Deum non esse, si quis cogitet rem, quæ significetur nomine Deus, & non uocem tantum. Fauet etiam Aureolus in 1. d. 2. part. 2. q. 1. a. 6. ubi docet, hanc propositionem, *Deus est*, non esse quidem per se notam ex terminis, esse tamen per se notam ex quodam imperceptibili syllogismo; ita ut sit hæc communis animi conceptio: qui (art. 5.) etiam rejicit illam distinctionem inter propositionem per se notam, secundum se, & secundum nos.

2 Secunda sententia est, huic è diametro opposita, eorum qui simpliciter & absolute negant, eam propositionem, (*Deus est*) esse per se notam, siue secundum se, siue secundum nos, Putant enim, fieri non posse. ut aliqua propositio sit per se nota in se, siue secundum se, quæ non sit etiam per se nota nobis. Ita expressè docent Henricus Gandauensis in summa art. 3. q. 2. Scotus in 1. dist. 2. quæst. 2. Ockam in 1. dist. 3. q. 3. Gabriel ibidem q. 4. Gregorius Ariminensis in 1. dist. 2. quæst. 1. art. 2.

3 Tertia sententia, inter duas extremas media, est, quæ distinguens inter propositionem, per se notam secundum se, & per se notam nobis, siue secundum nos, docet, propositionem illam, *Deus est*, esse quidem per se notam secundum se, sed non nobis, siue secundum nos. Ita docet S. Thomas hic 1. p. q. 2. a. 1. ubi ait: *Dico ergo, quod hæc propositio, *Deus est*, quantum in se est, per se nota est, quia prædicatū idē est cum subiecto: Deus enim est suum esse. Sed quia nos non scimus de Deo, quid est, non est nobis per se nota; sed indiget demonstrari per ea, quæ sunt magis nota quoad nos, & minus nota quoad naturam.* Ita S. Thomas. Eandem doctrinam habent, & sequuntur Richardus 1. dist. 3. a. 1. q. 2. Heruæus ead. d. 3. q. 2. Durand⁹ d. 3. q. 3. Capreol⁹ d. 2. q. 2. a. 2. Ferrarientis 1. cont. gent. cap. 10. & 11. Gregorius de Valentia hic q. 2. p. 1. Ludouicus

Molina